ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 17ης Οκτωβρίου 2002 *

Στην υπόθεση C-208/01,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha (Ισπανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Isabel Parras Medina,

Adelina Parras Medina

και

Consejería de Agricultura y Medio Ambiente de la Junta de Comunidades de Castilla-La Mancha,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 12 του κανονισμού (ΕΚ) 1294/96 της Επιτροπής, της 4ης Ιουλίου 1996, για τις λεπτομέρειες

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 822/87 του Συμβουλίου, όσον αφορά τις δηλώσεις εσοδείας, παραγωγής και αποθεμάτων προϊόντων του αμπελοοινικού τομέα (ΕΕ L 166, σ. 14),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Wathelet, πρόεδρο τμήματος, P. Jann (εισηγητή) και A. Rosas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: C. Stix-Hackl
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— οι Isabel και Adelina Parras Medina, εκπροσωπούμενες από την M. C. Diez Valero, ειδικό δικαστικό πληρεξούσιο,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την S. Pardo Quintillán,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 28ης Μαΐου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 3ης Απριλίου 2001, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Μαΐου 2001, το Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha υπέβαλε, βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 12 του κανονισμού (ΕΚ) 1294/96 της Επιτροπής, της 4ης Ιουλίου 1996, για τις λεπτομέρειες εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 822/87 του Συμβουλίου, όσον αφορά τις δηλώσεις εσοδείας, παραγωγής και αποθεμάτων προϊόντων του αμπελοοινικού τομέα (ΕΕ L 166, σ. 14).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο δίκης μεταξύ των Isabel και Adelina Parras Medina και της Consejería de Agricultura y Medio Ambiente de la Junta de Comunidades de Castilla-La Mancha (στο εξής: Consejería de Agricultura) σχετικά με την απόφαση της τελευταίας να μειώσει τα ποσά που έπρεπε να εισπράξει η οινοπαραγωγική επιχείρηση Herederos de Damián Parras CB λόγω παρόδου της προθεσμίας υποβολής της δηλώσεως αποθεμάτων που απαιτείται από τον κανονισμό 1294/96.

Νομικό πλαίσιο

3 Το άρθρο 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 822/87 του Συμβουλίου, της 16ης Μαρτίου 1987, για την κοινή οργάνωση της αμπελοοινικής αγοράς (ΕΕ L 84, σ. 1), ορίζει ότι, έκαστο έτος, οι παραγωγοί γλεύκους και οίνου δηλώνουν τις ποσότητες των προϊόντων της τελευταίας εσοδείας. Επιπλέον, έκαστο έτος, οι παραγωγοί γλεύκους και οίνου καθώς και οι έμποροι, εκτός από τους λιανοπωλητές, δηλώνουν τα αποθέματα γλεύκους και οίνου που κατέχουν κατά τη λήξη της περιόδου εμπορίας.

4 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 1294/96 επιβάλλει στους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες, σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού 822/87, την υποχρέωση να υποβάλλουν έκαστο έτος στις αρμόδιες εθνικές αρχές «δήλωση για τα αποθέματα συμπυκνωμένων γλευκών σταφυλιών, ανακαθαρισμένων συμπυκνωμένων γλευκών σταφυλιών και οίνων, που έχουν στην κατοχή τους στις 31 Αυγούστου».

5 Το άρθρο 11, παράγραφος 2, του κανονισμού 1294/96 προβλέπει ότι η ως άνω δήλωση υποβάλλεται «το αργότερο στις 7 Σεπτεμβρίου για τις ποσότητες που κατέχονται στις 31 Αυγούστου».

6 Το άρθρο 12 του κανονισμού 1294/96 προσδιορίζει τις έννομες συνέπειες της μη τηρήσεως της προθεσμίας για την υποβολή της εν λόγω δηλώσεως. Ορίζει τα εξής:

«Οι υποκείμενοι στην υποχρέωση υποβολής δηλώσεων εσοδείας, παραγωγής, εμπορίας, κατεργασίας και αποθεμάτων που δεν υπέβαλαν τις δηλώσεις αυτές στις προβλεπόμενες στο άρθρο 11 ημερομηνίες, πλην περιπτώσεων ανωτέρας βίας, αποκλείονται του ευεργετήματος των μέτρων που προβλέπονται στα άρθρα 32, 38, 41, 45 και 46 του κανονισμού (ΕΟΚ) 822/87, κατά τη διάρκεια της ιδίας περιόδου εμπορίας, καθώς και των μέτρων που αποφασίζονται κατά την επόμενη περίοδο.

Εντούτοις, η υπέρβαση των προβλεπομένων προθεσμιών του πρώτου εδαφίου συνεπάγεται μείωση κατά 15 % του καταβλητέου ποσού κατά τη διάρκεια της τρέχουσας περιόδου εμπορίας, σε περίπτωση υπέρβασης της προθεσμίας μέχρι και κατά πέντε εργάσιμες ημέρες, και κατά 30 % σε περίπτωση υπέρβασης της προθεσμίας μέχρι και κατά δέκα εργάσιμες ημέρες.»

Η κύρια δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

7 Το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε, με τη διάταξή του, ότι υπέβαλε το προδικαστικό ερώτημα εκτιμώντας ότι τα πραγματικά περιστατικά που εκθέτουν οι προσφεύγουσες στην κυρία δίκη ήταν βέβαια. Τα περιστατικά αυτά είναι τα ακόλουθα.

8 Η επιχείρηση Herederos de Damián Parras CB είναι οικογενειακή επιχείρηση παραγωγής οίνου, η οποία λειτουργούσε με βάση το σύστημα της κοινοκτημοσύνης των αγαθών («comunidad de bienes»), και τη διαχείριση της οποίας είχε ο Antonio Moreno López, σύζυγος της Adelina Parras Medina.

9 Στις 28 Ιουλίου 1997 ο A. Moreno López απεβίωσε αιφνιδίως.

10 Η δήλωση των αποθεμάτων, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 11, παράγραφος 2, του κανονισμού 1294/96, έπρεπε να υποβληθεί πριν από τις 7 Σεπτεμβρίου 1997, υποβλήθηκε στις 17 Σεπτεμβρίου 1997.

11 Με απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 1997, η Delegación Provincial de Ciudad Real επέβαλε, βάσει του άρθρου 12 του κανονισμού 1294/96, κύρωση στην Herederos de Damián Parras CB συνιστάμενη στη μείωση κατά 30 % των ποσών που η επιχείρηση έπρεπε να εισπράξει για την τρέχουσα περίοδο εμπορίας.

12 Με απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1997, η Consejería de Agricultura απέρριψε τη διοικητική προσφυγή που είχαν ασκήσει οι I. και A. Parras Medina.

13 Το Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha, ενώπιον του οποίου είχαν ασκήσει προσφυγή οι I. και A. Parras Medina, δεδομένου ότι είχε αμφιβολίες ως προς τη δέουσα ερμηνεία των εφαρμοστέων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει η έννοια της ανωτέρας βίας που χρησιμοποιείται στο άρθρο 12 του κανονισμού (ΕΚ) 1294/96, της 4ης Ιουλίου 1996, να διευρυνθεί, ώστε να συμπεριλάβει επίσης ορισμένες απρόβλεπτες και αναπόδραστες περιστάσεις που μπορούν να αποκλείσουν την ύπαρξη αμέλειας για την τήρηση της εν λόγω προθεσμίας, όπως αυτές που περιγράφονται στην παρούσα απόφαση;

2) Σε περίπτωση κατά την οποία η απάντηση στο παρόν ερώτημα θεωρηθεί αναγκαία προκειμένου να δοθεί η απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα, έχουν οι συνέπειες που προβλέπει το άρθρο 12 χαρακτήρα κυρώσεως ή ποινής και, εάν ναι, συνηγορεί τούτο υπέρ της ανάγκης διευρύνσεως της εν λόγω έννοιας της ανωτέρας βίας;»

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

14 Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τα χαρακτηριστικά μιας καταστάσεως προκειμένου αυτή να χαρακτηρισθεί ως ανωτέρα βία κατά το άρθρο 12 του κανονισμού 1294/96, ώστε ο οικείος επιχειρηματίας να απαλλάσσεται από τις έννομες συνέπειες που συναρτά το εν λόγω άρθρο προς την παράλειψη τηρήσεως των υποχρεώσεων υποβολής δηλώσεως που προβλέπονται με τον κανονισμό αυτό.

15 Αναφερόμενες στις αποφάσεις της 7ης Δεκεμβρίου 1993, C-12/92, Huygen κ.λπ. (Συλλογή 1993, σ. I-6381, σκέψη 30), και της 29ης Σεπτεμβρίου 1998, C-263/97, First City Trading κ.λπ.(Συλλογή 1998, σ. I-5537, σκέφη 41), οι I. και A. Parras Medina και η Επιτροπή υπενθυμίζουν ότι, κατά πάγια νομολογία, η έννοια της ανωτέρας βίας δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο στα διάφορα πεδία εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου και ότι η σημασία της πρέπει να καθορίζεται ανάλογα με το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου προορίζεται να παράγει τα αποτελέσματά της.

16 Οι I. και A. Parras Medina υποστηρίζουν ότι, λαμβανομένου υπόψη του νομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η υπόθεση της κυρίας δίκης, η έννοια της ανωτέρας βίας πρέπει να ερμηνεύεται ευρύτερα και να εξομοιώνεται με απρόβλεπτες και αναπόδραστες καταστάσεις, όπως ο αιφνίδιος θάνατος προσώπου, οι οποίες μπορούν να αποκλείσουν την ύπαρξη αμελείας κατά την τήρηση μιας αμιγώς τυπικής υποχρεώσεως.

17 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η έννοια της ανωτέρας βίας πρέπει να ερμηνευθεί με γνώμονα την εύρυθμη λειτουργία του επίδικου μηχανισμού. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ένα αντικειμενικό στοιχείο, το προβαλλόμενο συμβάν, και ένα υποκειμενικό στοιχείο, η συμπεριφορά του οικείου επιχειρηματία. Υπό τη διπλή αυτή άποψη, ο αιφνίδιος θάνατος του μοναδικού διαχειριστού οικογενειακής επιχειρήσεως μπορεί να αποτελέσει περίπτωση ανωτέρας βίας.

18 Συναφώς, επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι η έννοια της ανωτέρας βίας στο πλαίσιο των γεωργικών κανονισμών λαμβάνει υπόψη της την ιδιαίτερη φύση των σχέσεων δημοσίου δικαίου μεταξύ επιχειρηματιών και εθνικής διοικήσεως, καθώς και τους σκοπούς αυτής της ρυθμίσεως (βλ. ιδίως αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1968, 4/68, Schwarzwaldmilch, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 783, της 17ης Δεκεμβρίου 1970, 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, Συλλογή τόμος 1969-1972, σ. 581, σκέψη 23, και της 13ης Οκτωβρίου 1993, C-124/92, An Bord Bainne Co-operative και Compagnie Inter-Agra, Συλλογή 1993, σ. I-5061, σκέψη 11).

19 Κατά πάγια νομολογία, η έννοια της ανωτέρας βίας στο πλαίσιο των γεωργικών κανονισμών δεν περιορίζεται στην απόλυτη αδυναμία, αλλά καλύπτει και ξένες προς τον οικείο επιχειρηματία περιστάσεις, ασυνήθεις και απρόβλεπτες, οι συνέπειες των οποίων δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν παρά την επιδειχθείσα επιμέλεια (βλ. ιδίως, προαναφερθείσες αποφάσεις Schwarzwaldmilch, σελίδα 785, Internationale Handelsgesellschaft, σκέψη 23, Köster, σκέψη 38, An Bord Bainner Co-operative και Compagnie Inter-Agra, σκέψη 11, Huygen κ.λπ., σκέψη 31, και την απόφαση της 9ης Αυγούστου 1994, C-347/93, Boterlux, Συλλογή 1994, σ. I-3933, σκέψη 34).

20 Υπό το πρίσμα της αναλύσεως αυτής, ο αιφνίδιος θάνατος του μοναδικού διαχειριστή οικογενειακής εκμεταλλεύσεως, που λειτουργεί με βάση το σύστημα της κοινοκτημοσύνης των αγαθών («comunidad de bienes»), ο οποίος συνδεόταν με τα μέλη της εν λόγω κοινοκτημοσύνης με στενούς οικογενειακούς δεσμούς, μπορεί, κατ' αρχήν, να θεωρηθεί ως ξένη προς τον οικείο επιχειρηματία περίσταση, ασυνήθης και απρόβλεπτη, οι συνέπειες της οποίας δεν κατέστη δυνατόν να αποφευχθούν από τα μέλη της κοινοκτημοσύνης, δεδομένης της προσωπικής τους συγχύσεως και της πολυπλοκότητας της νομικής καταστάσεως στην οποία περιήλθαν λόγω της αναγκαίας αναδιοργανώσεως στη διαχείριση της εκμεταλλεύσεως.

21 Εν πάση περιπτώσει, εναπόκειται στον επιχειρηματία να αποδείξει ότι πληρούνται οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την ύπαρξη ανωτέρας βίας (βλ., συναφώς, προαναφερθείσα απόφαση Schwarzwaldmilch, σ. 785).

22 Εναπόκειται επομένως στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει τα πραγματικά περιστατικά που επικαλούνται οι I. και A. Parras Medina και να εκτιμήσει αν επέδειξαν, δεδομένων των περιστάσεων, την αναμενόμενη επιμέλεια για να τηρήσουν την προθεσμία υποβολής της δηλώσεως αποθεμάτων που προβλέπει ο κανονισμός 1294/96.

23 Επιβάλλεται, συνεπώς, να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι το άρθρο 12 του κανονισμού 1294/93 πρέπει να ερμηνευθεί ως εξής:

— η χρησιμοποιούμενη στο άρθρο αυτό έννοια της ανωτέρας βίας δεν περιορίζεται στην απόλυτη αδυναμία, αλλά καλύπτει επίσης ορισμένες ξένες προς τον οικείο επιχειρηματία περιστάσεις, ασυνήθεις και απρόβλεπτες, οι συνέπειες των οποίων δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν παρά την επιδειχθείσα επιμέλεια·

— εναπόκειται στον επιχειρηματία να αποδείξει ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις της υπάρξεως ανωτέρας βίας και στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει την αλήθεια των προβαλλομένων πραγματικών περιστατικών και να εκτιμήσει αν, δεδομένων των περιστάσεων, ο επιχειρηματίας επέδειξε την αναμενόμενη επιμέλεια για την τήρηση των προθεσμιών για την υποβολή των οικείων δηλώσεων που προβλέπει η κοινοτική νομοθεσία·

— ο αιφνίδιος θάνατος του μοναδικού διαχειριστή οικογενειακής εκμεταλλεύσεως, που λειτουργεί με βάση το σύστημα της κοινοκτημοσύνης των αγαθών («comunidad de bienes»), ο οποίος συνδεόταν με τα μέλη της εν λόγω κοινοκτημοσύνης με στενούς οικογενειακούς δεσμούς, μπορεί, κατ' αρχήν, να θεωρηθεί ως ανωτέρα βία.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

24 Το ερώτημα αυτό ετέθη μόνο για την περίπτωση που θα ήταν αναγκαίο, προκειμένου να προσδιορισθούν οι περιστάσεις που μπορούν να αποτελέσουν ανωτέρα βία, να προβεί το Δικαστήριο στον νομικό χαρακτηρισμό του μέτρου της μειώσεως της οικονομικής βοηθείας του άρθρου 12 του κανονισμού 1294/96.

25 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι ο εν λόγω νομικός χαρακτηρισμός δεν ασκεί επιρροή στην ύπαρξη ή μη ανωτέρας βίας.

26 Επομένως, περιττεύει να δοθεί απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

27 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή, που κατέθεσε παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 3ης Απριλίου 2001 το Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha, αποφαίνεται:

Το άρθρο 12 του κανονισμού (ΕΚ) 1294/96 της Επιτροπής, της 4ης Ιουλίου 1996, για τις λεπτομέρειες εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 822/87 του Συμβουλίου,

όσον αφορά τις δηλώσεις εσοδείας, παραγωγής και αποθεμάτων προϊόντων του αμπελοοινικού τομέα, πρέπει να ερμηνευθεί ως εξής:

— **η χρησιμοποιούμενη στο άρθρο αυτό έννοια της ανωτέρας βίας δεν περιορίζεται στην απόλυτη αδυναμία, αλλά καλύπτει επίσης ορισμένες ξένες προς τον οικείο επιχειρηματία περιστάσεις, ασυνήθεις και απρόβλεπτες, οι συνέπειες των οποίων δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν παρά την επιδειχθείσα επιμέλεια·**

— **εναπόκειται στον επιχειρηματία να αποδείξει ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις της υπάρξεως ανωτέρας βίας και στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει την αλήθεια των προβαλλομένων πραγματικών περιστατικών και να εκτιμήσει αν, δεδομένων των περιστάσεων, ο επιχειρηματίας επέδειξε την αναμενόμενη επιμέλεια για την τήρηση των προθεσμιών για την υποβολή των οικείων δηλώσεων που προβλέπει η κοινοτική νομοθεσία·**

— **ο αιφνίδιος θάνατος του μοναδικού διαχειριστή οικογενειακής εκμεταλλεύσεως, που λειτουργεί με βάση το σύστημα της κοινοκτημοσύνης των αγαθών («comunidad de bienes»), ο οποίος συνδεόταν με τα μέλη της εν λόγω κοινοκτημοσύνης με στενούς οικογενειακούς δεσμούς, μπορεί, κατ' αρχήν, να θεωρηθεί ως ανωτέρα βία.**

Wathelet Jann Rosas

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 17 Οκτωβρίου 2002.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πρώτου τμήματος

M. Wathelet